

Ivan Wolffers is arts,
wetenschapper en schrijver.
Hij heeft prostaatkanker.

Ivan Wolffers

Soms veroorzaken artsen nodeloze paniek

Slangenbeet

Als mijn vriend me belt over zijn gestegen PSA weet ik niet goed hoe ik moet reageren. Ik wil wel zijn vriend zijn, maar niet zijn arts. Ik heb sinds ik lang geleden in Bangladesh werkte geen patiënten meer gezien, omdat ik het verkoos me in de publieke gezondheidszorg te bekwamen. Op dat vakgebied houd je je wel bezig met de invloed van de uitkomst van de PSA op de samenleving en met het krachtenveld van belangen en behoeften waar die bloedtest het product van is, maar niet met de betekenis van een bloeduitslag voor een individu. Ik respecteer die scheiding in kennis en ervaring. Daarom vind ik me niet geschikt mensen te behandelen, maar wel om ze voor te lichten.

Wat zal ik tegen mijn vriend zeggen? Ik zou hem willen vertellen over de man die ik ooit in Sri Lanka ontmoette toen ik daar mijn promotieonderzoek deed naar het gebruik van gezondheidsvoorzielingen. Hij gaf les in de behandeling van slangenbeten. In dat land zijn veel slangen en de boeren die blootsvoets door het veld lopen worden wel eens gebeten, met name als het donker is. Ja, zelfs bij slangenbeten is er een duidelijk verschil in de maatschappelijke positie van mensen als het aankomt op de kans gebeten te worden. Wie schoenen draagt en niet in de rijstvelden of tuinen hoeft te lopen wordt niet zo vaak gebeten. Bovendien woont zo iemand waarschijnlijk in de buurt van een van de grote ziekenhuizen waar men antigif in voorraad heeft, want je moet er snel bij zijn. Voor de werkers in de theetuinen en op de rijstvelden ligt het anders. Die zijn aangewezen op de slangenbeetgenezer in hun dorp. Verreweg de meeste slangenbeten zijn onschuldig, dus hun succespercentage is hoog. Hij kijkt of de tanden van de slang door de huid heen zijn gegaan,

zal met een doorn van een tak op de plek van de beet gaatjes prikken om het bloed te laten stromen, hij zal de wond uitzuigen of er een slangensteen op leggen – absorberende kool – en hij begint mantra's te zingen. Het is een combinatie van zinvolle en magische handelingen, die wetenschappelijk niet beoordeeld zijn, maar waar de dorpingen veel aan hebben.

Om de invloed van een stressvolle situatie – zoals de beet van een slang – te illustreren beschreef de Srilankees de volgende casus. Zijn patiënt had 's morgens zijn colbertjasje aangetrokken en een hand in zijn zak gestoken. Daarbij voelde hij plotseling een stekende pijn. Een slang! Zijn vrouw belde in paniek op en vroeg of hij snel mocht komen, maar tegen de tijd dat de gebeten man arriveerde was hij er al erg slecht aan toe. In de ringvinger zat twee kleine wondjes, die afkomstig leken te zijn van een slangenbeet, maar voor een goede diagnose moet je weten door wat voor slang iemand gebeten is. De slangenbeetgenezer kwam er niet uit en zong ondertussen zijn mantra's, net zolang totdat de man wat gekalmeerd was. Hij maakte de gaatjes in de vinger en legde er de slangensteen op. De man genas snel. Later, bij onderzoek van het jasje van de patiënt werd een los nietje gevonden.

Dat verhaal heb ik altijd beschouwd als lesmateriaal om iets uit te leggen over de invloed van stress, het nocebo-effect van nodeloze paniek die artsen soms veroorzaken. We hebben er meestal geen idee van dat het woord kanker en alle ongunstige uitslagen die gaan volgen vergelijkbaar zijn met slangenbeten en dat we dood kunnen gaan aan de stress, in plaats van aan de beet. ■